

1945-10-24

AFSENDER

Jens Ferdinand Willumsen

MODTAGER

Siegfried Wagner

FAKTA

Dokumenttype:
Brev

Sprog:
Dansk

Afsendersted:
Cannes (Frankrig)

Modtagersted:
Lyngby (Danmark)

Omtalte personer:
Michelle Bourret
Olga Wagner

Arkivplacering:
J.F. Willumsens Museum
Bog: Breve fra J.F. Willumsen til
Siegfried Wagner 1905-46

DOKUMENTINDHOLD

Willumsen har modtaget Wagners brev, hvori han beskriver sin flugt fra Danmark til Sverige i oktober 1943. Willumsen beretter om de oplevelser og sorger, han selv har haft under krigen.

TRANSSKRIFTION

Villa "Le Lido"

Route de Fréjus

Cannes

France (A-M) 24 Okt. 1945.

Kære Ven.

Jeg fik igaar Dit interessante Brev der handlede om Dine Oplevelser og Lidelser. Tak for det. Din Flugt over Sundet var vel nok det mest spændende og dramatiske. Det maa have været nogle forfærdelige Timer for Dig. Jeg kan levende sætte mig ind i det. Heldigvis var Banditterne ikke ubestikkelige. Hvor det ligner dem.

Det maa have været en trist Tid for Dig. Men nu er Du kommet hjem til Dit kære Hjem og Din trofaste og tapre Olga.

For hver Dag der nu gaar, arbejder Du Dig frem igjen, faar Ro til Dit Arbejde. Blot jeg kan sige det samme for mit Vedkommende.

Du vil gjerne høre lidt om min Skæbne i de sidste Aar. Jeg vil ogsaa fortælle Dig derom, men kortfattet. Der har været mange rædselsfulde Dage for mig. De bliver ved at komme, og synes aldrig at faa Ende. For hver Maaned der gaar troer jeg at det er forbi og jeg har overstaaet mine Lidelser. Men det har jeg ikke, de bliver værre og værre, og nu synes det, at der er længere til Slutningen end nogensinde tidligere.

Jeg har oplevet selve Krigen; men det har ikke været det værste.

Det er mit Hjem og mine Kunstsamlinger som er Skyld i mine Lidelser. Jeg kunde jo ikke forlade de Ting. Havde jeg rejst hjem med de andre Danske i 1940, saa havde det været let. Men jeg maatte blive.

Mens jeg boede i Nizza saa det ud til at Italienerne vilde erobre den Del af Frankrig der ligger øst for Var-floden. Menton havde de allerede erobret og de forsøgte ogsaa at tage Nizza. En Nat vilde Italienerne gøre Landgang lige udenfor mine Vinduer. Mine Atelierer laa ved Havet. neppe 100 Alen; men paa Grund af et stærkt Uvejr med vældige Bølger mislykkedes det Forsøg.

Jeg indsaa at det var nødvendigt at komme bort fra Nizza i Tide, for hvis Italienerne saa min rige og sjældne Samling af italiensk Kunst, vilde de konfiskere den.

Jeg solgte mine to Atelierer, fik dem nogenlunde godt betalt og flygtede

over^xVar floden med alle mine Sager i 8 store Flytteomnibusser, og lejede denne villa "Le Lido" for 2 Aar. Nogle uger efter kom

Italiener til Cannes. Hele Sydkysten af Frankrig blev besat af dem og Tyskerne paa Grund af Vichy Regerings Foræderi. Jeg var meget ængstelig for, hvad der vilde ske. Om de vilde tage mine Kunstsager – det gjorde de heldigvis ikke.

I Juli 1943 var jeg enig med dem i Danmark om at sende min Samling via Sweitz. Men det mislykkedes, da Vichy Regeringen ikke vilde give mig den nødvendige Udførsels Tilladelse.

Den 7 Sept. 1943 (paa min 80 Aars Fødselsdag) brød Italien sammen. De italienske Tropper forlod den Dag Kysten, i Stedet for rykkede Tyskerne ind. Havde Italienerne været slemme, var det dog intet imod de brutale Tyskere, der vendte op og ned på alt. Byggede Mur om Frankrig og Barrikader i Gaderne, fyldte alle Haver ogsaa min med Miner. De forlangte at jeg som Fremmed skulde forlade Departementet og rømme Villaen. Jeg blev ved med at forlange Henstand (hver Maaned).

Louvre Museet der forestillede at interessere sig for mig og min Samling. Det vilde skaffe mi[g] et Sted at magasinere Samlingerne og hvor jeg kunde bo. Efter flere Maaneders Venten og Skriveri foreslog det et Slot "Comblas" i Cantal Dep. Det kostede ikke mindre end 60000 Frs i aarlig Leje, dertil kom Transporten, der vilde blive 200000 Frs mindst og Assurancer? Hvem skulde betale det? Jeg kunde ikke, og Danmark vilde ikke. Saa kom Englændernes Landgang i Normandiet, og al Transport i Frankrig blev standset. Tyskerne forlangte stadig væk at jeg skulde flytte og rejse bort. Saa foreslog en Mand af Cannes Magistrat at den skulde give mig Lov til at sætte Sagerne over i Villa Rothschild, som var bleven ekspropri[er]et. Det vilde koste 25000 Frs. Dette blev forhindret i at de Amerikanske Tropper gik i Land ved St. Raphael der ligger tæt herved. Det var den 15 Aug. 1944. Cannes og Omegn blev beskudt af to engelske Krigsskibe der laa i Bugten lige udenfor. De skød tværs over Villaen her i 10 Dage. Jeg kunde høre Granaterne synge i Luften og sprænges bag om. Vi tilbragte 4 Dage og Nætter i en overhængende Rendesten sammen med hundreder af andre Mennesker. Den 24 August Kl 18 havde de amerikanske Tropper en festlig Indmarch i Cannes. Da jeg kom hjem til Villaen, saa jeg at den heldigvis var uskadt, paa min Seng fandt jeg et Stykke af en Granat. Tyskerne var altsaa jaget bort og jeg kunde blive. I de 14 Maaneder der er gaaet siden den Tid, har det ikke været mig mulig at faa sat Gang i Hjemsendelsen, trods et fortvivlet Skriver[i] til København – Paris – Marseille.

Udførsels Tilladelsen er lovet; men kommer stadig ikke.

Tingene skal nu sendes pr. Flyttevogne til Marseille, det vil koste 500000 Frs, og magasineres der, indtil der kommer et Skib der kan tage dem med til Danmark. Til denne store Udgift kommer saa Magasinering i Marseille, og Fragt til Danmark, samt en enorm Assurance. Hvem skal betale alt det. Jeg kan ikke. Vil Danmark gøre det? Du kan forstaa at jeg er meget spændt paa Resultatet. Det har naturligvis været et Brevskriveri af den anden Verden; til Danmark, Udenrigsministeriet, til Gesandten i Paris, til Konsulen i Marseille. Det tager al min Tid og al min Energi og Interesse, og al denne Ulykke fordi jeg har villet glædet Danmark med at sende det Kunst. Jeg er saa træt, saa træt af al denne Modgang som jeg ikke kan se en Ende paa.

Men hertil sluttede sig en Ildebrand her i Villaen.

Ved Midnat den 4/5 April 1944 brændte en Kamin gennem Væggen og stak Ild paa Møblerne i Stuen ved Siden. Kaminen var naturligvis daarlig bygget. Muren var kun halvtens og af almindelige Mursten. Lige paa Væggen bagom var sømmet et Træpanel, det blev ophedet. Der brændte flere Møbler og 7 gamle Malerier Tegninger og Skulptur af Træ og Stuk, alt til en Værdi af mere end 600000 Frs. dengang. Ejeren af Villaen skal betale Skaden naturligvis.

Siden den Dag (eller Nat) har jeg haft et Utal af Besværligheder med Expertiser og Vurderinger, som heller ikke synes af faa Ende. Det galt jo om for Ejeren at faa bevist at Skylden var min, at det var mig som havde sat Ild paa. Dog det troer jeg dog at Experterne er kommet bort fra. Processen er endnu ikke afsluttet.

Denne Ulykke fik jeg i Tilgift med den jeg havde med Hjemsendelses Vanskelighederne.

Den Villa "Le Lido" er i det Hele taget en Ulykkes Villa.

Det siger Ejeren ogsaa. Kort efter at han flyttede ind i den, døde hans ældste Søn. Derfor vil han ikke bo i den. Han overlader til andre at tage Ulykkerne; mens han tager Indtægterne – Men det er virkelig saaledes, at der næsten ikke gaar en Dag, uden at der hænder noget ulykkeligt. Og jeg kan ikke komme bort fra den.

Allerede Flyttefolkene, der skulde hænge den store Lysekroner op, tabte den fra en Højde af 2 Meter og slog den itu. En stor Spejlglas Vitrine til mine Tanagrafigurer, var stillet saa daarligt op, at den Dagen efter Flytningen væltede og knustes. Jeg maatte sætte almindeligt Glas i den i Stedet for. Det kostede mig 500 Frs. Heldigvis var der ingen Figurer i den. Nu troer jeg at Du har faaet nok af Ulykker for denne Gang, og jeg skal ikke trætte Dig mere med dem; men jeg kan dog ikke lade være at fortælle Dig, at vi har ikke nok at spise, og i det Aar Røde Kors ikke kunde sende os sine

Fødevarer Pakker, levede vi af Brød og Kartoffler. I den Tid havde vi ingen Gas, og meget lidt Elektrisitet og jeg maatte stavle sammen ude i Haven en Slags Komfur, det var fuldstændig paa Zigøjner Maner. Klæder har vi ingen af. Intet Undertøj, ingen Skjorter, m.m. ingen Sko. Det er forfærdeligt. Ingen Varme, da den eneste Kamin er ødelagt af Ildebranden. Alt er urimeligt dyrt. Jeg har det trist fordi jeg mangler alle Materialer til at male med. Legemligt er jeg ikke syg. Men jeg har faaet en vældig Gigt ved at bo her i det fugtige kolde Klima saa tæt ved Havet. Vær nu hilset paa det hjærteligste Du og Din Olga - fra Mme Michelle Bourret og Din gamle Ven J. F. Willumsen.

Villa "Le Lido"
Route de Fréjus
Cannes
France (A.M.)

24 Okt. 1945.

Kære Ven,

Jeg fik i gaar Dit interessante Brev der handlede om Dine Oplevelser og Lidelser. Tak for det. Din Flugt over Sundet var vel nok det mest spændende og dramatiske. Det maa have været nogle forfærdelige Timer for Dig. Jeg kan ligevæde sætte mig ind i det, Heldigvis var Banditterne ikke ubestribelige. Hvor det ligner dem.

Det maa have været en trist Tid for Dig. Men nu er Du kommet hjem til Dit Kære Hjem og Din trofaste og tapre Ogd.
For hver Dag der nu gaar, arbejder Du Dig frem igjennem, faar Ro til Dit Arbejde. Blot jeg kan sige det samme for mit Vedkommende.

De vil gjerne høre lidt om min Skæbne i de sidste Aar. Jeg vil ogsaa fortælle Dig derom, men kortfattet. Der har været mange rædselsfulde Dage for mig. De bliver ved at komme og synes aldrig at faa Ende. For hver Maaned der gaar troer jeg at det er forbi og at jeg har overstaet mine Lidelser. Men det har jeg ikke, de bliver værre og værre, og nu synes det at der er længere til Slutningen end nogensinde tidligere.

Jeg har oplevet selve Krigen, men det har ikke været det værste. Det er mit Hjem og mine Kunstsamlinger som er Skyld i mine Lidelser. Jeg kunde jo ikke forlade de Ting. Harde jeg rejst hjem med de andre Danske i 1940, saa havde det været let. Men jeg maatte blive.

Mens jeg boede i Nizza saa det ud til at Italianerne vilde erobre den Del af Frankrig der ligger øst for Var-floden. Menton havde de allerede erobret og de forsøgte ogsaa at tage Nizza. En Nat vilde Italianerne gøre Landgang lige udenfor mine Vinduer. Mine Atelierer lå ved Havet. neppe 100 Alen i, men paa Grund af et stærkt Uvejt med vældige Bølger mislykkedes det Forsøg.

Jeg indsaa at det var nødvendigt at komme bort fra Nizza i Tide, for hvis Italianerne saa min rige og sjældne Samling af italiensk Kunst, vilde de konfiskere den. Jeg solgte mine to Atelierer, fik dem nogenlunde godt betalt og fløjtede over med alle mine Sager i 8te store Flytteomkostninger, og lagde mig ind i denne Villa "Le Lido" for 2 Aar. Noget Uger efter kom

* Var floden

Italiener til Cannes. Hele Sydkysten af Frankrig blev besat af dem og Tyskerne paa Grund af Vichy Regeringens Forræderi. Jeg var meget angstelig for hvad det vilde ske. Om de vilde tage mine Kunstsager - det gjorde de heldigvis ikke.

I Juli 1943 var jeg enig med dem i Danmark om at sende min Samling hjem via Sverige, men det mislykkedes, da Vichy Regeringen ikke vilde give mig den nødvendige Udførsels tilladelse.

Den 7 Sept. 1943 (paa min 80 Aars Fødselsdag) brød Italien sammen. De italienske Tropper forlod den Dag Kysten, i Stedet for rykkede Tyskerne ind. Havde Italienerne været stemme, var det dog intet imod de brutale Tyskere, der vendte op og ned paa alt. Byggede Mur og Frankrigs og Barrikader i gaderne, fyldte alle Haver og saa min med Minors. De forlangte at jeg som Fremmed skulde forlade Departementet og komme Villæen. Jeg blev ved med at forlange Henstand (hver Maaned).

Daovre Museet der forestillede at interessere sig for mig og min Samling. Det vilde skaffe mit et Sted at magasinere Samlingerne og hvor jeg kunde bo. Efter flere Maaneders Venten og Skriven foretog det et Slot "Comblas" i Cantal Dep. Det kostede ikke mindre end 60000 Frs i aarlig Leje, dertil kom Transporten, der vilde blive 200000 Frs. mindst og Assurance? Hvem skulde betale det? Jeg kunde ikke og Danmark vilde ikke. Saa kom Engländernes Landgang i Norz stadig væk at jeg skulde flygte og rejse bort. Saa foreslog en Cannes Magistrat at skulde give mig lov til at sætte Sagerne over i Villa Rothschild, som var bleven ekspropriat. Det vilde koste 25000 Frs.

Dette blev forhindret i at de Amerikanske Tropper gik i Land ved St. Raphael der ligger tæt herved. Det var den 15 Aug. 1944. Cannes og Omegn blev beskudt af to engelske Krigsskibe der laa i Bugten lige udenfor. De skød tværs over Villæen her i 10 Dage. Jeg kunde høre Granaterne synge i luften og sprænge sig om. Vi tilbragte 4 Dage og Nætter i en overhyldet Rindsten sammen med hundreder af andre Menesker.

Den 24 August, havde de amerikanske Tropper en festlig Indmarch i Cannes. Da jeg kom hjem til Villæen, saa jeg at den heldigvis var uskadt, paa min Seng fandt jeg et Stykke af en Granat paa min Seng. Tyskerne var altsaa jaget bort og jeg kunde blive det.

I de 14 Maanedes der er gaaet siden den Tid, har ikke været

mig mulig at faa sat Gang i Hjemsendelsen, trods et for-
tjvælet Skrivere til København - Paris - Marseille.
Udførsels Tilladelsen er lovet, men kommer stadig ikke.
Tingene skal nu sendes pr. Flyttevogne til Marseille, det
vil koste 50000 Fr, og magasineres der, indtil der kommer
et Skib der kan tage dem med til Danmark. Til denne
store Udgift kommer saa Magasinering i Marseille, og Fragt
til Danmark, samt en enorm Assurance. Hvem skal betale
alt det. Jeg kan ikke. vil Danmark gøre det? Du kan forta
at jeg er meget spændt paa Resultatet. Der har naturligvis
været et Brevskriveri til den anden Verden, til Danmark,
Udenrigsministeriet, til Gesandten i Paris, til Konsulen i Marseille.
Det tages al min Tid og al min Energi og Interesse, og al denne
Ulykke fordi jeg har ^{villet} glædet Danmark med at sende det Kunst.
Jeg er saa træt, saa træt af al denne Modgang som jeg ikke kan
se en Ende paa.

Men hertil sluttede sig en Ildbrand her i Villaen.
Ved Midnat den 4/5 April 1944 brændte en Kamin gennem Væggen
og stak Ild paa Møblerne i Stuen ved Siden. Kaminen var na-
turligvis daarlign bygget. Muren var kun halvstens og af almin-
delige Mursten. Rige paa Væggen bagom var sommat et Trapanel,
det blev ophedet. Der brændte flere Møbler og 7 gamle Malerier
Tegninger og Skulpturer af Træ og Stuk, alt til en Værdi af
mere end 600 000 Fr. omgang. Ejeren af Villaen skal
betale Skaden naturligvis.

Siden den Dag (eller Nat) har jeg haft et Utal af Besvær-
ligheder med Expertiser og Vurderinger, som heller ikke synes
at faa Ende. Det gælt jo om for ~~den~~ Ejeren at faa bevist at
Skylden var min, at det var mig som havde sat Ild paa. Dog
det tror jeg dog at Expertterne er kommet bort fra. Processen
er endnu ikke afsluttet.

Denne Ulykke fik jeg i Tilgift med dem jeg havde med
Hjemsendelses Vanskelighederne.
Den Villa, de sidde i det Hele taget en Ulykkes Villa.

Det siger Ejerem ogsaa. Kort efter at han flyttede ind i den, døde hans ældste Søn. Derfor vil han ikke bo i den. Han overlader til andre at tage Ulykkerne; mens han tager Indtægterne - men det er virkelig saaledes, at der næsten ikke gaar en Dag, uden at der hænder noget ulykkeligt.

Og jeg kan ikke komme bort fra den. Allerede Flyttefolkene, der skulde hænge den store Lysekronen op, tabte den fra en Højde af 2 meter og slog den itu. En stor Spejlglas Vitrine til mine Tanagræfigurer, var stillet saa daurligt op, at den Dagens aften Flytningen væltede og knustes. Jeg maatte sætte almindeligt Glas i den i Stedet for. Det kostede mig 500 Frs. Heldigvis var der ingen Figurer i den.

Nu tror jeg at Du har faaet nok af Ulykker for denne Gang, og jeg skal ikke trætte Dig mere med dem; men jeg kan dog ikke lade være at fortælle Dig, at vi har ikke nok at spise, og i det Aar Røde Kors ikke kunde sende os sine Fødevarer Pakker, levede vi af Brød og Kartofler. I den Tid havde vi ingen Gas, og meget lidt Elektrisitet og jeg maatte stovle sammen i Høven en Slags Komfur, det var fuld-

stændig paa Zigøjner Maner. Hæder har vi ingen af. Intet Undertøj, ingen Skjorter, m.m. ingen Sko. Det er forfærdeligt. Ingen Varme, da den eneste Kamin er ødelagt af Ildbranden. Aet er uremeligt dyrt.

Jeg har det trist fordi jeg mangler alle Materialer til at male med.

Legemligt er jeg ikke syg. men jeg har faaet en voldsig Gigt ved at bo her ved det fugtige kolde Klima saa tæt ved Havet -

Vær nu hilset paa det hyrteiligste Du og Din Olga.
fra Mlle Michelle Bournet og Din gamle Ven

J. F. Willumsen -